

اندیشنامه جنگ نرم (۱)

از جنگ نرم هوشمند تا نبرد محاسبات

بررسی رهیافت‌ها و راهبردهای غرب در جنگ نرم علیه انقلاب اسلامی

به قلم:

رضا سراج و محمدجواد اخوان

فان هاتوا برباعا کفر ان کفر صالون
www.BORHAN.ir

سرشناسه : سراج، رضا، ۱۳۴۴ -
 عنوان و نام پدید آور : از جنگ نرم هوشمند تا نبرد محاسبات: بررسی رهیافت‌ها و راهبردهای غرب در جنگ نرم علیه انقلاب
 مشخصات نشر : اسلامی / نویسندگان رضا سراج، محمدجواد اخوان؛ [برای] اندیشکده برهان.
 تهران: دیدمان، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۶۳ ص.: مصور، جدول؛ ۱۴/۵+۲۱/۵ م.م.
 فروست : اندیشنامه جنگ نرم؛ ۱.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۵-۶۲-۶
 وضعیت فهرست‌نویسی : فاپا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۶۱ - ۶۳.
 عنوان دیگر : بررسی رهیافت‌ها و راهبردهای غرب در جنگ نرم علیه انقلاب اسلامی.
 موضوع : جنگ نرم -- ایران
 موضوع : Soft war -- Iran*
 موضوع : جنگ نرم
 موضوع : Soft war*
 شناسه افزوده : اخوان، محمدجواد، ۱۳۶۶ -
 شناسه افزوده : اندیشکده برهان
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ س۴ الف / UB۲۷۷
 رده بندی دیویی : ۳۵۵/۳۴۳۴۰۹۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۳۹۹۹۵۱

فَلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

www.BORHAN.ir

انتشارات دیدمان

عنوان: از جنگ نرم هوشمند تا نبرد محاسبات
 نویسنده: رضا سراج، محمدجواد اخوان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۵-۶۲-۶
 نشر: دیدمان
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۵
 نوبت چاپ: اول
 شمارگان: ۱۰۰۰
 قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

www.DidemanBook.ir

www.BORHAN.ir

info@borhan.ir

تهران، چهارراه شهید لوسانی، خیابان بوستان،
 کوچه نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۴

۰۲۱-۲۶۱۵۳۲۹۱

تلفن:

۱۰۰۰۰۲۸۷

پیامک:

کلیه حقوق این اثر متعلق به «اندیشکده برهان» است و هرگونه نقل مطالب از آن صرفاً با ذکر منبع مجاز است.

❖ بنیان‌گذار کبیر جمهوری اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) ❖

مسئولین باید در دفاع از اسلام محکم‌تر از همیشه با تمام توان در مقابل تجاوز نظامی، سیاسی و فرهنگی جهان‌خواران بایستند، چرا که امروز دنیای استکبار خصوصاً غرب خطر رشد اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را علیه منافع نامشروع خود درک کرده است. امروز غرب و شرق به خوبی می‌دانند که تنها نیرویی که می‌تواند آنان را از صحنه خارج کند، اسلام است. آن‌ها در این ده سال انقلاب اسلامی ایران ضربات سختی از اسلام خورده‌اند و تصمیم گرفته‌اند که به هر وسیله‌ی ممکن آن را در ایران که مرکز اسلام ناب محمدی است نابود کنند. اگر بتوانند با نیروی نظامی، اگر نشد، با نشر فرهنگ مبتذل خود و بیگانه کردن ملت از اسلام و فرهنگ ملی خویش و اگر هیچ کدام از این‌ها نشد، ایادی خودفروخته خود از منافقین و لیبرال‌ها و بی‌دین‌ها را که کشتن روحانیون و افراد بی‌گناه برایشان چون آب خوردن است و در منازل و مراکز ادارات نفوذ می‌دهند که شاید به مقاصد شوم خود برسند. و نفوذی‌ها بارها اعلام کرده‌اند که حرف خود را از دهان ساده‌اندیشان موجه می‌زنند. (۱۳۶۸/۱/۲)

❖ رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ❖

هم در زمینه‌ی تحریم، هم در زمینه‌ی تهدید نظامی، دست دشمن خالی است: وَ لَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ؛ اگر ما [مؤمن باشیم]، دشمن در میدان واقعی کاری نمی‌تواند بکند. خب، حالا که کاری در میدان واقعی نمی‌تواند انجام بدهد و دستش از تأثیرگذاری خالی است، راه علاج دشمن چیست؟ راه علاج این است که دستگاه محاسبه‌ی طرف مقابل را دچار اختلال کند؛ دستگاه محاسباتی من و شما را؛ این کار را هم با تبلیغات، با کار سیاسی، با تماس‌های گوناگون دنبال می‌کنند؛ میدانند که جمهوری اسلامی برای رسیدن به هدف‌های خود دارای توان است؛ باید نخواهد؛ اگر «خواست»، می‌تواند؛ می‌خواهند کاری کنند که نخواهد. امروز تلاش دنیای استکبار و در رأس آن‌ها آمریکا است و این همان جنگ نرمی است که ما از چند سال قبل از این درباره‌ی آن بحث کردیم، حرف زدیم؛ دیگران هم گفته‌اند و نوشته‌اند و بحث کرده‌اند. (۱۳۹۳/۴/۱۶)

فهرست

پیشگفتار	۷
مقدمه	۹
مفهوم‌شناسی	۱۳
قدرت نرم چیست؟	۱۳
عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء قدرت نرم	۱۵
جنگ نرم چیست؟	۱۷
سطوح جنگ نرم	۲۰
مه‌ار	۲۰
تغییر رفتار	۲۲
تغییر ساختار	۲۴
سرمایه‌گذاری‌های نرم افزاری و سخت افزاری در جنگ نرم	۲۷
عرصه‌ها، رهیافت‌ها و راهبردها	۳۰
۱- جنگ نرم سیاسی	۳۱
الف- نظریه عمقی «مک‌کوالی»	۳۲
ب- رهیافت هانتینگتونی	۳۳
۲- جنگ نرم اجتماعی	۳۶
انقلاب مخملی یوگسلاوی (صربستان)	۴۲
انقلاب گل رز در گرجستان	۴۳
انقلاب نارنجی در اوکراین	۴۴
فتنه ۸۸ و حوادث پس از انتخابات ریاست جمهوری دهم ایران	۴۶
۳- جنگ نرم اقتصادی	۴۸

۵۲	۴- جنگ نرم فرهنگی.....
۵۶	جمع بندی و نتیجه گیری.....
۶۱	منابع و مأخذ.....

پیشگفتار

تحولات سیاسی-اجتماعی جهان معاصر و نیز پیشرفت دستاوردهای بشری در عرصه فناوری، گونه‌ای جدید از منازعات را رقم زده است که با عنوان «جنگ نرم» از آن یاد می‌شود. به عبارت دیگر بهره‌گیری از ظرفیت‌های اثرگذاری اقناعی، القایی و ادراکی برای تغییر رفتار و ساختار جامعه و نظام هدف به یکی از موفق‌ترین روش‌های تخصص تبدیل شده است که کارآیی به مراتب بیشتری نسبت به جنگ و تهاجم نظامی دارد. در این میان پیچیدگی این نوع منازعه از یک سو و از سویی انکار آن توسط برخی محافظی که در واقع طراح پشت صحنه آن هستند، موجب ایجاد تردیدهایی در میان نخبگان، نسبت به آن می‌گردد.

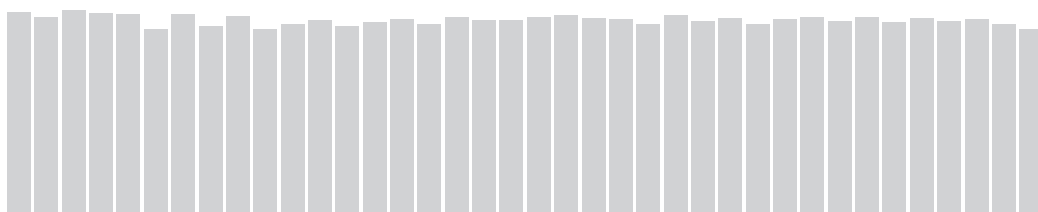
اندیشکده برهان بنا بر رسالت آرمانی خویش در تبیین مسائل و موضوعات

مهمی که انقلاب اسلامی در چالش و مواجهه با آن است، تبیین مفهومی جنگ نرم و ابهام زدایی از آن را در دستور کار قرار داده است.

در این پژوهش تلاش گردیده با محسوس و عینی نمودن جنگ نرم و تبیین رهیافت‌های نظری پیرامون آن، به بررسی چگونگی پیاده‌سازی آن در عرصه‌های گوناگون پرداخته شود. به این منظور ابتدا به مقایسه ابعاد میزان تأثیرگذاری جنگ نرم و جنگ سخت پرداخته خواهد شد. سپس با مطالعه‌ی روند جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران، رهیافت‌های نظری منطبق بر این روند و نیز راهبردها، ابعاد و عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی این جنگ مورد واکاوی قرار خواهد گرفت.

ناگفته پیداست، ارائه نظرات اندیشمندان و مخاطبان فرهیخته‌ی این اثر، اندیشکده برهان و پژوهشگران آن را در غنای بیشتر این اثر و دیگر آثار این مجموعه یاری خواهد نمود.

اندیشکده برهان

مقدمه

جنگ نرم را می‌توان آخرین حلقه از سلسله راهبردهای نظام سلطه برای تغییر حکومت‌های ناهماهنگ با منافعشان به ویژه در جهان سوم دانست. حلقه‌های پیشین این سلسله را می‌توان دکترین‌هایی همچون «براندازی و ضدبراندازی»^۱، «شورشگری و ضدشورش‌گری»^۲ و «جنگ کم‌شدت»^۳ نام برد. امریکایی‌ها پس از شکست خفت بار در ویتنام، پروژه‌ای را از طریق مؤسسات آکادمیک و اندیشکده‌های راهبردی خود مورد بررسی قرار دادند که شکل تازه‌ای از براندازی و تغییر حاکمیت‌ها بود و با استفاده از فرایندهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و در صورت لزوم اجرای عملیات نظامی محدود محقق می‌شد. این مدل در سرنگونی آلوده در شیلی، ساندنیست‌ها در نیکاراگوآ کاربردی گردید.^۴

به طور کلی امروزه، رهیافت تقابل‌گرایی و خشونت‌محور با محوریت اقدامات نظامی در نظام بین‌الملل جای خود را به رویکرد نرم‌افزاری و جنگ نرم داده است. این رهیافت از سوی مراکز مطالعاتی و مؤسسات وابسته به بنیان‌های غرب اشاعه یافته، و توسط مؤسساتی همچون کمیته خطر کنونی^۵، بنیاد اعانه ملی برای دموکراسی^۶، موسسه هوور^۷ و بنیاد دفاع از دموکراسی‌ها^۸ ترویج شده است.^۹

در گزارش کمیسیون امنیت ملی امریکا در قرن ۲۱ و سند ۲۰۰۲ و ۲۰۰۶، نظام جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین چالش امریکا در ابتدای قرن ۲۱ معرفی شود. نظریه‌پردازان امریکایی معتقد به رویکرد جنگ نرم با جمهوری اسلامی

1- Subversion and Anti-Subversion.

2- Insurgency and Counter-Insurgency.

3- Low Intensity conflict.

۴- سراج، رضا، جنگ در پناه صلح؛ ص ۴۲

5- Committee on the Present Danger (CPD)

6- National Endowment for Democracy (NED)

7- the Hoover Institute

8- Foundation for Defense of Democracies

۹- عبدالله‌خانی، علی، رویکردها و طرح‌های امریکایی درباره‌ی ایران؛ ص ۳۹

براین باورند که هرگونه اقدام خشونت‌آمیز علیه ایران (به ویژه اقدام نظامی)، نفرت ایرانیان از امریکا و دولت آن را برای سالیان دراز ریشه‌دارتر خواهد کرد. استفاده از اقدام خشونت‌آمیز علیه ایران، امکان روی کار آمدن یک دولت هوادار امریکا را در این کشور با مشکلات زیادی روبه‌رو خواهد کرد. افزون بر این، کاربرد نیروی نظامی علیه ایران، بی‌ثباتی و ناامنی را در خاورمیانه افزایش خواهد داد. این گروه معتقدند ایران به علت برخورداری از پیشینه‌ی دموکراسی و وجود نهادهای مردم‌سالار و همچنین پتانسیل‌های موجود برای حرکت‌های مردمی و غیردولتی از استعداد بالایی برای تغییر نظام سیاسی به روش‌های غیرخشونت‌آمیز برخوردار است. در صورتی که عملیات جنگ نرم در براندازی جمهوری اسلامی به موفقیت برسد پیامدهای ناشی از روش‌های رویکرد تقابل‌گرا (جنگ سخت) را با خود همراه نخواهد داشت.^۱

بر همین اساس باراک اوباما نیز همانند "جورج بوش" بودجه ۵۵ میلیون دلاری پنتاگون برای جنگ نرم علیه ایران را امضا کرد. با امضای اوباما لایحه اختیارات دفاعی کنگره‌ی امریکا به‌طور مستقیم به قانون تبدیل شد. از بودجه ۵۵۰ میلیون دلاری وزارت دفاع امریکا، ۵۵ میلیون دلار برای نفوذ در ایران، مقابله با فیلترینگ سایت‌های ضد ایرانی، تحریک به اصطلاح قربانیان سانسور، آموزش الکترونیکی ایرانیان مخالف نظام برای براندازی نرم و شبکه‌سازی اینترنتی برای اغتشاش‌گران پس از انتخابات ریاست جمهوری و عرضه‌ی آموزش‌های لازم رسانه‌ای و رایانه‌ای برای راه‌اندازی وب‌گاه‌ها به‌منظور اطلاع‌رسانی اختصاص یافته است. شبکه‌سازی در چارچوب اقدامات مدنی، بحران‌سازی اجتماعی، بهره‌گیری تاکتیکی از قومیت‌های ایرانی و حمایت از فرقه‌های ضالّه همانند وهابیت، راه‌اندازی جنبش‌های فرهنگی اجتماعی، جنگ رسانه‌ای و کاربرد گسترده شبکه‌های اجتماعی به همراه فشار اقتصادی و نظامی بر جمهوری اسلامی ایران به منظور زیر سؤال بردن مشروعیت دولت و کاهش اعتماد، حساسیت و انعطاف‌پذیری ملی از

جمله راهکارهایی است که امریکا در جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران در پیش گرفته است.^۱

حمایت آشکار از صداهای مخالف نظام جمهوری اسلامی ایران توسط بالاترین سطوح تصمیم‌گیری در امریکا، مخدوش و بدنام کردن چهره جمهوری اسلامی در خارج از کشور از راه‌های گوناگون، تلاش برای مشروعیت‌بخشی، گسترش و توانمندسازی سازمان‌های غیردولتی حاضر در ایران که مخالف جمهوری اسلامی ایران هستند، دخالت گسترده در امور داخلی ایران در زمینه انتخابات، حقوق بشر، زنان، رسانه‌ها و مذاهب، تبلیغ و ترویج دوگانگی حاکمیت در ایران و فعال‌سازی و حمایت از شبکه‌های رسانه‌ای ضد ایرانی بخش‌هایی از سند امنیت ملی امریکا در سال ۲۰۰۶ است.^۲ تأمل در اهداف و محتوای رسانه‌های فارسی امریکایی و سایر کشورهای غربی، آشکار می‌سازد که آنان با بهره‌گیری از ساز و کارهای روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، در پی آن هستند تا فرهنگ، روابط و نهادهای اجتماعی، احساس دل‌بستگی و انسجام ملی، وحدت سیاسی و مذهبی و جز آن را آماج فشار و تهدید قرار دهند و زمینه «تغییر رفتار» و «فروپاشی از درون» را فراهم سازند.

با توجه به کارنامه سیاه نظام سلطه در به‌کارگیری انواع راهبردها، راهکارها و ابزارهای سخت و نرم علیه انقلاب و نظام اسلامی در طول ۳۵ سال گذشته، مطالعه و بررسی طراحی‌ها و اقدامات دشمن می‌تواند دستمایه یک پژوهش علمی از جنبه‌های نظری و کارکردشناسانه باشد. لذا در این پژوهش با مطالعه‌ی روند جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران، کوشیده‌ایم تا ابعاد نظری و کارکردی این مسئله را بازشناسی نماییم.

ذکر این نکته ضروری است که هرچند مسئله جنگ نرم در ادبیات سیاسی کشور ما تا حد زیادی طرح‌گردیده است اما با این حال پرسش‌هایی در خصوص این موضوع لاینحل باقی مانده است. نوع رویکرد نخبگان و ادراک

۱- ماه‌پیشانیان، مهسا؛ بررسی انقلاب‌های رنگی از منظر پدیده سرایت

۲- راهبرد امنیت ملی آمریکا، ۲۰۰۶

آنان از این جنگ جای تأمل بسیاری دارد. چرا ادراک و برداشت مسئولان نسبت به جنگ نرم، ادراک صحیحی نیست؟ چرا نخبگان جنگ نرم را باور ندارند؟ همچنین چرا جنگ نرم برای آحاد جامعه فهم نشده است؟ در جنگ (سخت) اصل بقای یک حاکمیت مورد تهدید قرار می‌گیرد، در حالی که همین تهدید در مورد جنگ نرم نیز وجود دارد، پس چرا مورد توجه مخاطبان آن قرار نمی‌گیرد؟

به نظر می‌رسد برای حل مسئله و پاسخ به پرسش‌ها، دو رویکرد اساسی را باید دنبال نمود: الف- مقایسه جنگ نرم با جنگ سخت و ب- محسوس و عینی نمودن جنگ نرم؛ در این پژوهش با بررسی رهیافت‌های نظری و عرصه‌های عملی این جنگ تلاش خواهیم کرد پاسخ این پرسش‌ها را مورد مطالعه قرار دهیم.